

Воронеж : ВГУ, 1985. – 170 с. *ФЭС* – Философский энциклопедический словарь / Гл. ред.: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с. *Чжен Тао*. Концепт «вода» в русской культуре [Электронный ресурс] / Тао Чжен. – Режим доступа: <http://www.gramota.ru>. *Шанталіна Ю. А.* Речевая объективация концепта «пространство» в поэзии Н.С. Гумилева // Вестник СамГУ. – 2006. – №10/2 (50). – С. 252-257. *Якупова А. Ш.* Межязыковой анализ фразеологизмов как база реконструкции этнокогнитивных прототипов (на материале ФЕ русского, татарского и английского языков с компонентами вода / су / water / А. Ш. Якупова // II Международные Бодуэновские чтения: Казанская лингвистическая школа: традиции и современность (Казань, 11-13 декабря 2003 г.) : Труды и материалы : В 2 т. / Под общ. ред. [К.Р.Галиуллина](#), [Г.А.Николаева](#). – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2003. – Т. 1. – С.195-196.

Джерела фактичного та ілюстративного матеріалу

ЕС: Електронний словник АBBYY Lingvo 12. – АBBYY Software 2006. *СЕD* – Collins English Dictionary. – Glasgow. Great Britain : Harper Collins Publishers, 2000. – 1785 р. *Appleford O.* Canoeist. – Oxon : S T & R J Fisher, 1991. – pp. 3-56. *The Environment Digest* [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.paenvironmentdigest.com/newsletter>. *Booth-Moores Andrew.* Garden pools, waterfalls and fountains. – London : Ward Lock Ltd, 1991. – pp. 7-93. *Milton D.* Outdoor Action. – London : Hawker Consumer Publications, 1991. – 82 р.

УДІЛОВА Т.М., КУДЛАЙ А.Л.

(Запорізький нац. ун-т)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ НЕОЗНАЧЕНОСТІ В СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

The category of indeterminacy is related with the category of determinacy and spreads to the different parts of speech. This category is especially peculiar to the substantive. The category of indeterminacy is expressed by different means and has two aspects: quantitative and qualitative.

Key words: *the category of indeterminacy, quantitative indeterminacy, qualitative indeterminacy.*

Співвідношення функціонально-семантичних і граматичних категорій на сучасному етапі розвитку лінгвістики привертає особливу увагу дослідників. Однією з таких категорій є категорія означеності / неозначеності. Саме вона і становить об'єкт дослідження статті. У французькій мові названа категорія виражена граматичними і лексичними засобами. Її дослідження може проводитися в кількох аспектах: по-перше, відокремлене дослідження субкатегорій означеності і неозначеності; по-друге, їх дослідження в кількісному і в якісному планах; по-третє, в рамках яких лексико-граматичних

форм і структур вони виражаються; а також, особливості функціонування таких форм і структур.

Предметом статті є аналіз засобів вираження категорії неозначеності у французькій мові.

Вивчення категорії неозначеності зазвичай зводиться до її вивчення як граматичної категорії іменника, вираженої специфічними мовними одиницями – артиклями. Але в більш широкому розумінні категорія неозначеності притаманна не тільки іменникам, а й іншим частинам мови.

Метою статті є встановити засоби вираження категорії неозначеності у французькій мові. Мета потребує рішення наступних задач:

- виявити, як виражається у французькій мові кількісна і якісна неозначеність у взаємодії;
- проаналізувати, які частини мови характеризуються неозначеністю;
- виокремити засоби вираження категорії неозначеності у французькій мові і особливості їх функціонування.

Аналіз виконано на прикладах з французької літератури, сучасної преси і художніх фільмів.

Можна сказати, що категорія неозначеності притаманна, перш за все, іменникам. В рамках іменника цю категорію у французькій мові можна уявити у формі двоїстої структури, складовими якої є такі граматичні категорії іменника, як категорія числа, яка несе в собі вказівку на кількісну означеність / неозначеність та категорія детермінації, що вказує на якісні означеність / неозначеність [Латышева 2006, с.12]. Засобами вираження цих двох складових, крім артиклів, є займенники та займенникові прикметники, порядкові та кількісні числівники, що мають змогу передавати кількісну та якісну означеність / неозначеність.

Іменнику характерні категорія числа та категорія детермінації. На першому рівні категорія числа представлена опозицією форми множини / форми однини, що виражають розчленованість / нерозчленованість. Розчленованість охоплює множинність окремих, однорідних (*les, des tables*) та неоднорідних предметів (*les, des animaux*), процеси (*les, des pourparlers*), речовини (*le, du lait*), абстрактні поняття (*le, du talent*). Нерозчленованість притаманна як одиничному предмету (*une, la feuille*) так і великій кількості предметів, що сприймаються як єдине компактне, нерозчленоване ціле (*un, le feuillage*). На другому рівні всередині розчленованості / нерозчленованості має місце вираження кількісної означеності (*un, le, une, la, les* + іменник) і кількісної неозначеності (*des, du, de la, de* + іменник) [Басманова 1977, с. 21-23]. Саме другий рівень категорії числа (кількісна означеність / неозначеність) сполучається з категорією детермінації (якісна означеність / неозначеність).

Основним засобом вираження неозначеності іменника є неозначений і партитивний артикль. Розглянемо найтиповіші засоби реалізації кількісної та якісної неозначеності та функції неозначеного артикля в різних контекстуальних ситуаціях. Неозначений артикль може слугувати також засобом узагальнення та вказувати на окреме проявлення універсальної істини, надаючи, таким чином, висловленню значення якісної означеності.

Висловлюючи судження загального характеру, мовець пристосовує його до конкретних предметів та обставин. Наприклад:

Je n'ai jamais été douillet : on ne m'a pas appris à l'être. Mais il y a des limites à l'endurance d'un enfant... [Bazin 1992, c. 124]

При вираженні загальних суджень спостерігається певна нейтралізація значення неозначеного артикля. Найчастіше неозначений артикль вживається з узагальненим значенням у фразах з модальним відтінком, де можна передбачити опущення таких прикметників, як *справжній, гарний* та ін., наприклад:

Un soldat ne craint pas le danger.

В кваліфікуючих реченнях типу «*Le chien est un animal*» неозначений артикль також набуває узагальнюючого значення, де також його семантика може бути передана при перекладі українською мовою означеннями «справжній», «повною мірою». Наприклад:

C'est un heros (Це справжній герой).

Ce n'est pas un programme, mais une serie d'options. (tiré de la presse française)

Артикль має визначальну роль у відображенні обсягу та змісту поняття. Неозначений артикль підкреслює змістову сторону поняття. У фразах типу: *C'est un chien; Je vois un chien; Un chien court dans la cour* виражено, що об'єкт, про який йдеться, має ознаки собаки, тому неозначений артикль вживається для виділення специфічних рис об'єкту, виконуючи значеннєву функцію, вказуючи на поняття, під яке підводиться об'єкт. Якщо узагальнююче судження містить слова, значення яких не є концептом, використовується узагальнюючий неозначений артикль:

Une cathédrale est bien autre chose qu'une somme de pierres [Saint-Exupéry 1967, c.238].

В різних контекстуальних ситуаціях неозначений артикль може передавати різноманітні значення: вказівка на те, що предмет відомий мовцю, але він не вважає доцільним уточнювати його. Наприклад:

Permet-moi de te raconter une histoire dont j'ai été témoin.

Невідомість предмету, недоцільність конкретної інформації про нього:

Hier, il m'a apporté des livres dont je n'ai pas besoin.

Вживається в якості співвідносного слова в порівняльних конструкціях типу «un... comme»:

Une personne comme vous.

З абстрактними іменниками неозначений артикль несе значення кількісної неозначеності, передаючи неповноту проявлення даної якості, стану:

Une terreur superstitieux, la crainte d'un fantome les avaient empêchés d'accomplir leur service. [Zola 1928, p.117];

Une honte lui brûlait la face, comme si elle fut tombée sous ces bras de ce garçon qui s'étalait avec des filles. [Zola 1928, p.152]

В окремих контекстуальних ситуаціях неозначений артикль може набувати емпатичного відтінку та при перекладі українською мовою передаватися займенниками *який, такий*, набуваючи, всупереч своїй природі, значення

якісної означеності. Наприклад, фраза *Il est d'une bonté!* може перекладатися як «Він такий добрий!», або «Який він добрий!». При транспозиції означення в обставину експресивний відтінок може виражатися частками *як, до чого, ну й*:

Il joue son rôle avec une finesse! (*Як тонко він грає свою роль!*).

Il fait un froid! (*Ну й холодно! До чого холодно!*) (*tiré de la presse française*)

Крім неозначеного артикля як засобу реалізації кількісної та якісної неозначеності іменника, у французькій мові широко використовуються такі лексичні засоби, як неозначені детермінативи. Неозначені прикметники також передають кількісну неозначеність (*quelques, plusieurs, mainte, chaque, tous, tout*), і декілька різновидів якісної неозначеності / означеності: заперечну (*aucun, nul*), вказівну (*tel*), ідентифікуючу (*même*) і розрізняльну (*autre*).

Численними засобами вираження неозначеності у французькій мові є неозначені займенники. До цього прошарку лексичних засобів вираження неозначеності можна віднести неозначено-особовий займенник *on*.

Неозначено-особовий займенник *on* використовуються, коли немає необхідності вказувати на конкретний суб'єкт. В цій функції він характеризується кількісною та якісною неозначеністю:

Devant Lucien Maublanc on avait apportait un seau à champagne... [*Druon 2009, p. 68*].

Неозначені займенники також можуть нести семантику кількісної та якісної означеності або неозначеності в залежності від контекстуальних умов. Неозначені займенники *chacun, quelqu'un, un, tel, l'un, l'autre*, як і іменники, оформлені неозначеними займенниковими прикметниками в однині *certain, tel, quelque, quelconque, n'importe quel, chaque* поза контекстом несуть семантику кількісної неозначеності та якісної означеності:

Et tous les pics, ainsi, l'un après l'autre s'enflammèrent, comme successivement touchés par quelque invisible coureur [*Saint-Exupéry 1967, p. 5*].

Je le fais par n'importe quel temps. Ils étaient alors des artistes complets et pouvaient s'adapter à n'importe quel pays. Cet escalier devait conduire à un restaurant quelconque (*tiré de la presse française*).

Etre, par quelqu'un qu'elle n'aime pas, effleurée de la main (*tiré du film «Le fabuleux destin d'Amélie Poulain»*).

Неозначені займенники *aucun, personne, rien, nul*, а також неозначені займенникові прикметники *aucun, nul* характеризуються виразною семантикою заперечення, що зумовлює їхню означеність заперечення та нейтралізує якісну і кількісну предметну означеність: неможливо судити про кількісну та якісну означеність або неозначеність об'єкту, існування або наявність якого заперечується.

A quoi devinait-il qu'elle suintait des pierres, qu'elle suintait de la neige? Car rien ne semblait venir à lui, aucune tempête sombre n'était en marche [*Saint-Exupéry 1967, p. 5*].

Неозначені займенники *quelques-uns, tels, certains*, а також неозначені займенникові прикметники *certain, tels, quelques, plusieurs, différents, divers* характеризуються кількісною та якісною неозначеністю, визначають неозначену кількість невідомих об'єктів:

Les hommes riaient, s'interpellaient à haute voix, se reconnaissaient, faisant de grands gestes de la main, étonnés que certains soient de la fête, essuyant la neige sur un plastron [Rey 1973, p. 99].

Неозначений детермінатив *quelques* має значення певної невизначеної кількості:

Il a cessé son travail il y a quelques années (неозначена кількість років).

Après avoir hésité quelques secondes elle a accepté son invitation (декілька кількість хвилин на позначення невеликого відрізка часу).

Quelques jours plus tard, réalisant que le voisin s'est moqué d'elle, Amélie décide de se venger (tiré du film «Le fabuleux destin d'Amélie Poulain»).

Близьким за значенням та використанням до *quelques* у множині є неозначений займенник *plusieurs*, який так само передбачає невизначену кількість:

Duroy se mit à lire son article et plusieurs fois il dit, très haut: «Très bien, très bien!» [Maupassant 1954, p. 268].

Неозначений детермінатив *chaque* з одного боку, вказує на кожний суб'єкт даного класу, з іншого, несе семантику кількісної неозначеності:

A chaque oiseau son nid est beau; Comme chaque année, Amandine Fouet emmène sa fille brûler un cierge pour que le Ciel lui envoie un petit frère (tiré du film «Le fabuleux destin d'Amélie Poulain»).

Неозначений детермінатив *même* супроводжує або представляє іменник, який фіксує схожість з іншими поняттями, відомими співрозмовнику або читачу:

Au même instant, au 5ème étage du 28, avenue Trudaine dans le 9ème arrondissement, Eugène Koler, de retour de l'enterrement de son ami, Émile Maginot, en effaçait le nom de son carnet d'adresse. Toujours à la même seconde, un spermatozoïde pourvu d'un chromosome X appartenant à M. Raphaël Poulain se détachait de peloton atteignait l'ovule appartenant à Mme Poulain, née Amandine Fouet (tiré du film «Le fabuleux destin d'Amélie Poulain»).

Неозначений детермінатив *autre* позначає відмінність одного об'єкту від іншого, в той чи іншій мірі відомого співрозмовникові, що несе ознаку тільки часткової якісної неозначеності та повної кількісної неозначеності:

Je savais déjà: elle n'était pas une grand-mère comme les autres; Nous autres, nous demeurâmes frémissants de terreur et d'angoisse (tiré de la presse française).

Отже, у сучасній французькій мові якісна та кількісна неозначеність можуть виражатися різноманітними засобами, як граматичними, так і лексичними, які залежно від контексту можуть набувати різного ступеня експресивності. Граматичними засобами вираження неозначеності є неозначені і партитивні артиклі. Лексичними засобами вираження неозначеності є неозначені займенникові прикметники, неозначені займенники. Вони можуть мати власне лексичне значення. Іменники з неозначеними і партитивними артиклями, іменники з неозначеними прикметниками і неозначені займенники виражають різноманітні відношення: неозначену кількість або якість, частково неозначену кількість або якість, узагальнене значення. При тому, узагальнене неозначене значення лексичної одиниці може існувати як при однорідних, так і

при неоднорідних відношеннях: неозначена кількість + неозначена якість (*des livres, certains livres*), неозначена кількість + означена якість (*tels livres*), означена кількість + неозначена якість (*tout livre*).

Перспектива даного дослідження вбачається в виявленні залежності взаємодії однорідних і неоднорідних відношень від контексту і від типів дискурсу.

Література

Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. – М.: ВШ, 1955. – 249с. *Басманова А.Г.* Именные грамматические категории в современном французском языке. – М.: ВШ, 1977 – 198с. *Гак В.Г.* Теоретическая грамматика французского языка. Морфология. – М.: Высшая школа, 1986. – 311с. *Латышева Ю.А.* Функционально-семантическое поле предметной определенности и неопределенности и контекст в современном французском языке: Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.05 / Моск. гос. обл. ун-т – Москва, 2006. – 33с. *Bazin, Hervé.* Le Matrimoine. – Paris: Broché, 1992 – 334p. *Druon, Maurice.* Les grandes familles. – М.: Издательства: Эксмо, Домино, 2009. – 448 p. *Maupassant Guy de.* Bel-Ami. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1954 – 352p. *Référovskaya E.A., Vassiliéva A.K.* Essai de grammaire française. – Л.: изд. Высшая школа, 1973. – 475p. *Rey Pierre.* Le Grec. – Paris: R. Laffont, 1973. – 638 p. *Saint-Exupéry, Antoine de.* Oeuvres. – М.: Прогресс, 1967. – 416p. *Zola Émile* Au Bonheur des Dame. – Paris : Francois Bernouard, 1928. – 488 p.

ФЕДОРОВА Ю. Г.

(Запорізький нац. ун-т)

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ЗАГОЛОВКІВ (НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕКЛАДІВ АНГЛОМОВНИЙ ГАЗЕТНИХ ЗАГОЛОВКІВ ТА ЗАГОЛОВКІВ АНГЛІЙСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ ФІЛЬМІВ)

The article is devoted to the analyses of classifications English headlines in different ways and their translation peculiarities. The author of the article tries to create her own typology of English headlines according to their metonymic filling.

Key words: *headline, informative headline, partially informative headline, expressive headline.*

В статті було розглянуто підходи щодо класифікації англомовних заголовків та виділення особистої класифікації проаналізованого матеріалу.

Мета даної статті зумовило виділити наступні завдання: 1) проаналізувати підходи щодо класифікації англомовного заголовку; 2) розробити власну типологію англомовних заголовків; 3) виявити особливості перекладу англомовного заголовку на українську мову.